

POSTANOWIENIE

30 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 30 stycznia 2025 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa T. spółki akcyjnej w W.
przeciwko Redaktorowi Naczelnemu [...] o opublikowanie sprostowania,
na skutek żądania sędziego Sądu Najwyższego Jolanty Frańczak
wyłączenia od rozpoznania sprawy III CB 80/24,

**wyłącza sędziego Sądu Najwyższego Jolantę Frańczak
od rozpoznania sprawy III CB 80/24.**

UZASADNIENIE

W sprawie z powództwa T. spółki akcyjnej w W. przeciwko Redaktorowi Naczelnemu [...] o opublikowanie sprostowania (II CSKP 2005/22), powódka złożyła wniosek o zbadanie spełnienia przez sędziów Sądu Najwyższego Małgorzatę Manowską, Ewę Stefańską, Mariusza Załuckiego, Krzysztofa Wesołowskiego (zastępcę sędziego), wymogów niezawisłości i bezstronności z uwagi na fakt, iż Sędziowie ci zostali powołani w wadliwym postępowaniu nominacyjnym, prowadzonym z udziałem KRS ukształtowanej przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3, dalej: „ustawa z 8 grudnia 2017 r.”).

Powódka przytoczyła we wniosku także dodatkowe argumenty podważające jej zdaniem zdolność Sędziów objętych wnioskiem do wydania bezstronnego

i sprawiedliwego orzeczenia w sprawie. Podkreśliła, że ocenę tę wzmacnia ignorowanie przez nich judykatów krajowych i międzynarodowych, które jednoznacznie oceniają procedurę ich powołania jako niezgodną z prawem, a sąd z ich udziałem jako nie będący sądem ustanowionym ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, dalej: „Konwencja”).

Wniosek o zbadanie spełnienia przez SSN Mariusza Załuckiego wymogów niezawisłości i bezstronności został zarejestrowany pod sygnaturą III CB 80/24, a do jego rozpoznania w drodze losowania został wyłoniony skład orzekający: SSN Zbigniew Kapiński, SSN Beata Janiszewska (sprawozdawca), SSN Andrzej Stępka, SSN Leszek Bosek, SSN Jolanta Frańczak oraz zastępcy członków składu orzekającego: SSN Marcin Łochowski oraz SSN Leszek Bielecki (k. 23).

SSN Zbigniew Kapiński, SSN Beata Janiszewska, SSN Leszek Bosek, SSN Marcin Łochowski oraz SSN Leszek Bielecki nie zgłosili żądania wyłączenia ich od rozpoznania wniosku, mimo że zostali powołani w postępowaniu nominacyjnym, prowadzonym z udziałem KRS ukształtowanej ustawą z 8 grudnia 2017 r., czyli w tym samym trybie który jest kontestowany przez powódkę we wniosku.

Żądanie wyłączenia złożyli natomiast SSN Jolanta Frańczak (k. 32) i SSN Andrzej Stępka (k. 28).

Motywuując jego zasadność wskazali, że każdy sędzia wylosowany do kolegiального składu winien zwrócić uwagę, czy tak ukształtowany sąd zapewnia stronom prawo do niezawisłego i niezależnego sądu. Obowiązkiem sędziego jest bowiem przestrzeganie wiążących Polskę zobowiązań międzynarodowych (art. 9 i art. 91 Konstytucji). Ponadto Polska jako strona Konwencji ma obowiązek wykonywać wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „EPTC” lub „Trybunał”), co wprost wynika z art. 46 ust. 1 Konwencji. W tym kontekście przywołali wyroki EPTC dotyczące wprost składów orzekających w poszczególnych Izbach Sądu Najwyższego - Izby Dyscyplinarnej, Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz Izby Cywilnej (wyroki z 22 lipca 2021 r., nr 43447/19, *Reczkowicz przeciwko Polsce*; z 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, *Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce*; i z 3 lutego 2022 r., nr 1469/20,

Advance Pharma spółka z ograniczoną odpowiedzialnością przeciwko Polsce). Zwrócili także uwagę, że w wyroku pilotażowym z 23 listopada 2023 r., nr 50849/21, *Wałęsa przeciwko Polsce*, Trybunał uznał powoływanie sędziów Sądu Najwyższego w Polsce z udziałem KRS ukształtowanej ustawą z 8 grudnia 2017 r., za problem systemowy, wskazując na konieczność podjęcia środków prawnych w celu jego rozwiązania.

Stwierdzili, że jako sędziowie Sądu Najwyższego mają obowiązek podejmować dostępne im środki prawne, by skład z ich udziałem spełniał wymogi art. 6 Konwencji, tak by zapobiegać naruszaniu przez Polskę Konwencji i związanego z tym wypłacania ewentualnych odszkodowań z tego tytułu. Środkiem takim jest złożenie żądania wyłączenia, zwłaszcza że ocena zasadności wniosku o zbadanie wymogów niezawisłości i bezstronności nie powinna być dokonywana przez sędziów, którzy uzyskali urząd sędziego w identycznych okolicznościach co sędziowie objęci procedurą testową.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek SSN Jolanty Frańczak zasługuje na uwzględnienie.

W uchwale składu połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNC 2020, nr 4, poz. 34, dalej – „uchwała Trzech Połączonych Izb” lub „uchwała z 23 stycznia 2020 r.”) Sąd Najwyższy stwierdził, że w przypadku powołania do pełnienia urzędu sędziego w Sądzie Najwyższym zachodzi sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego na wniosek KRS ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2024 r., poz. 622 – dalej: „u.s.n.”) powyższa uchwała stanowi zasadę prawną, od której Sąd Najwyższy nie odstąpił w przepisany trybie (art. 88 u.s.n.).

W orzecnictwie Sądu Najwyższego stwierdzono wielokrotnie, że uchwała z 23 stycznia 2020 r. zachowuje moc wiążącą mimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, OTK-A 2020, poz. 61 (zob. m.in.

postanowienia Sądu Najwyższego z 26 maja 2020 r., III KK 75/20 i IV KK 110/20; z 22 grudnia 2020 r., IV KK 516/20; z 21 maja 2020 r., III KO 15/20; z 16 września 2021 r., I KZ 29/21, OSNK 2021, nr 10, poz. 41; z 29 września 2021 r., V KZ 47/21 i II KO 30/21; z 18 stycznia 2022 r., I KZ 61/21; z 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22 i III CO 37/22; z 30 grudnia 2021 r., I CSK 197/20; wyrok Sądu Najwyższego z 26 lipca 2022 r., III KK 404/21; uchwałę Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, OSNP 2022, nr 10, poz. 95 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, OSNKG 2022, nr 6, poz. 22). W orzeczeniach tych podkreślono, że uchwały Sądu Najwyższego nie są źródłem prawa i nie mają charakteru normatywnego, lecz stanowią wypowiedź o wykładni prawa, a Trybunał Konstytucyjny w świetle regulacji zawartej w art. 175 i art. 183 ust. 1 Konstytucji RP nie ma uprawnień do wkraczania w sferę orzecznictwa sądów i wypowiedzania się o mocy wiążącej konkretnego orzeczenia.

W orzecznictwie EPTC uznano, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 nie doprowadził do zniesienia skutków uchwały Trzech Połączonych Izb (zob. m.in. wyroki EPTC z 22 lipca 2021 r., nr 43447/19, *Reczkowicz przeciwko Polsce*; z 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, *Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce*; i z 3 lutego 2022 r., nr 1469/20, *Advance Pharma spółka z ograniczoną odpowiedzialnością przeciwko Polsce*), także dlatego, że do składu orzekającego, który wydał wyrok w sprawie U 2/20 wchodziły osoby nieuprawnione, które weszły w skład Trybunału Konstytucyjnego na miejsca wcześniej obsadzone (zob. wyrok ETPC z 7 maja 2021 r., nr 4907/18, *Xero Flor przeciwko Polsce*).

Po wydaniu przez Sąd Najwyższy uchwały Trzech Połączonych Izb, zostało wydanych wiele orzeczeń Sądu Najwyższego, ETPC oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej także jako: „TSUE”), z których wynika jednoznacznie, że wadliwość postępowań nominacyjnych prowadzonych z udziałem KRS ukształtowanej przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. ma charakter oczywisty i rażący.

Stwierdzono w nich, że Sąd Najwyższy – Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (dalej: „IKNiSP”) i Sąd Najwyższy – Izba Cywilna, orzekający

w składach złożonych z powołanych w ten sposób sędziów, został pozbawiony przymiotu sądu ustanowionego ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji, co skutkowało naruszeniem tego postanowienia przez Rzeczpospolitą Polską. ETPC przyjął również, że stwierdzone wady w postępowaniach nominacyjnych na urząd sędziego Sądu Najwyższego mają charakter systemowy i będą rzutować na badanie podobnych skarg złożonych lub kierowanych do Trybunału w przyszłości (zob. m.in. wyroki EPTC z 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, *Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce* i z 3 lutego 2022 r., nr 1469/20, *Advance Pharma spółka z ograniczoną odpowiedzialnością przeciwko Polsce* oraz wyroki TSUE (Wielkiej Izby) z 21 grudnia 2023 r., C – 718/21, *L.G. przeciwko KRS* oraz z 7 listopada 2024 r., C-326/23).

Potwierdza to jednoznacznie wyrok ETPC z 23 listopada 2023 r. w sprawie nr 50849/21, *Wałęsa przeciwko Polsce*, któremu nadano charakter wyroku pilotażowego. Europejski Trybunał Praw Człowieka podkreślił, że u podstaw stwierdzonych naruszeń art. 6 ust. 1 Konwencji leżą problemy systemowe, a zasadniczym jest wadliwa procedura powoływania sędziów z udziałem KRS, ustanowiona ustawą z 8 grudnia 2017 r., która w sposób „nieodłączny i ciągły” wpływa na niezawisłość powołanych w ten sposób sędziów.

Do oceny stopnia wadliwości postępowań prowadzonych z udziałem KRS ukształtowanej przez ustawę z 8 grudnia 2017 r. istotne znaczenie ma wyrok TSUE (Wielkiej Izby) z 21 grudnia 2023 r., C-718/21, *L.G. przeciwko KRS*, w którym Trybunał orzekł, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Najwyższy (IKNiSP) postanowieniem z 20 października 2021 r. jest niedopuszczalny. Podstawą wydania tego wyroku było stwierdzenie, że skład orzekający, który przedstawił pytanie prejudycjalne, złożony z osób powołanych do orzekania w IKNiSP, nie stanowi sądu w rozumieniu art. 267 TFUE. Powyższe stanowisko TSUE było wynikiem oceny, że postępowanie nominacyjne osób powołanych do orzekania w IKNiSP było wadliwe w stopniu wykluczającym spełnienie przez sąd złożony z tych osób wymogów sądu bezstronnego, niezawisłego i utworzonego uprzednio na mocy ustawy, wynikających z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, w szczególności z uwagi na status KRS utworzonej na mocy ustawy z 8 grudnia 2017 r., która pozbawiła ten organ cech niezależności.

Stanowisko wyrażone przez TSUE w wyroku z 21 grudnia 2023 r. odnosi się wprost do osób powołanych do orzekania w IKNiSP. Ma ono jednak, z uwagi na stwierdzone przez TSUE przyczyny wadliwości postępowania nominacyjnego prowadzonego przez wadliwie ukształtowaną KRS, pozbawiające ten organ cech niezależności, odpowiednie odniesienie do wszystkich osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego z jego udziałem. Potwierdził to następnie wyrok TSUE z 7 listopada 2024 r., C-326/23, w którym uznano, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Najwyższy (Izba Cywilna) orzekający w składzie jednego sędziego powołanego po przeprowadzeniu postępowania przed wadliwie ukształtowaną KRS jest niedopuszczalny.

Wymóg zgodności składu sądu z przepisami ustawy w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. określają zarówno przepisy postępowania, jak i przepisy ustrojowe. Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny bezstronny i niezawisły sąd. W świetle art. 8 ust. 2 Konstytucji jej przepisy stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej. Sądy należące do organów władzy państwowej mają obowiązek bezpośredniego stosowania art. 45 ust. 1 Konstytucji. Muszą zatem oceniać, czy skład z ich udziałem jest właściwie obsadzony, co jest podstawowym wymaganiem, od którego spełnienia zależy realizacja prawa jednostki do rzetelnego procesu.

Regulacja zawarta w art. 45 ust. 1 Konstytucji jest zbieżna z postanowieniami art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (dalej: „Karta Praw Podstawowych”) oraz art. 6 ust. 1 Konwencji. W orzecznictwie TSUE oraz EPTC zostało utrwalone stanowisko, że pojęcie sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 47 Karty Praw Podstawowych i art. 6 ust. 1 Konwencji odnosi się do składu sądu orzekającego. Z treści tych przepisów w orzecznictwie TSUE wyprowadzono obowiązek dokonywania przez sąd z urzędu kontroli, czy jego skład spełnia wymogi sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy, gdyż jest to konieczne w kontekście zaufania, które sądy społeczeństwa demokratycznego muszą wzbudzać u jednostki (zob. wyrok TSUE z 26 marca 2020 w połączonych sprawach *E. Simpson przeciwko Radzie Unii*, C-542/18 i *HG przeciwko Komisji Europejskiej* C- 543/18).

Ocena czy skład sądu był sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., musi uwzględniać standard wymagany dla sądu ustanowionego ustawą, określony przez art. 6 ust. 1 Konwencji. W postanowieniu z 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22 Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego standard konwencyjny nie tylko nie koliduje z normami wyrażonymi w Konstytucji RP, lecz wyznacza swoiste minimum zdatne do zaakceptowania z punktu widzenia wymagań stawianych w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (zob. także wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 11 marca 2014 r., K 6/13, OTK-A 2014, nr 3, poz. 29; z 7 września 2004 r., P 4/04, OTK-A 2004, nr 8, poz. 81; i z 19 lutego 2008 r., P 48/06, OTK-A 2008, nr 1 poz. 4).

W orzecznictwie TSUE podkreśla się, że art. 47 akapit drugi Karty Praw Podstawowych odpowiada art. 6 ust. 1 Konwencji, a poziom ochrony w nim przewidziany nie może być niższy niż gwarantowany przez art. 6 ust. 1 tej Konwencji, zgodnie z jego wykładnią dokonaną przez ETPC (zob. wyroki TSUE z 29 lipca 2019 r., *Postępowanie karne przeciwko Massimowi Gambinowi i Shpetimowi Hyce*, C-38/18, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo; z 19 listopada 2019 r., C-585/18, C-624/18 i C-625/18 *A.K. przeciwko KRS oraz C.P. i D.O. przeciwko Sądowi Najwyższemu*; z 26 marca 2020 r. *Erik Simpson przeciwko Radzie Unii Europejskiej i HG przeciwko Komisji Europejskiej*, C-542/18 RX-II i C-543/18 RX-II, pkt 72; z 6 października 2021 r., *W.Ż. (IKNiSP – powołanie)*, C-487/21, pkt 123 oraz z 29 marca 2022 r., C-132/20, *BN, DM, EN przeciwko Getin Noble Bank S.A.*).

Nie powinno budzić żadnych wątpliwości, iż najnowsza judykatura Trybunału Konstytucyjnego, nie jest w stanie zwolnić Rzeczypospolitej Polskiej z odpowiedzialności za przestrzeganie zobowiązań traktatowych (międzynarodowych), co wynika z art. 27 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 23 maja 1969 r. (Dz.U. nr 74, poz. 439), art. 46 Konwencji i art. 258-259 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Orzecznictwo Trybunałów międzynarodowych potwierdza, że państwo-strona umowy międzynarodowej nie może powoływać się na postanowienia swojego prawa wewnętrznego dla usprawiedliwienia niewykonywania przez nią traktatu, choćby nawet chodziło o przepisy konstytucyjne (zob. wyrok EPTC (Wielka Izba) z 15 marca 2022 r., nr 43572/18, *Grzęda*

przeciwko Polsce, pkt 340 oraz wyrok TSUE z 6 października 2021 r., C-487/19, W.Ż., pkt 157).

Na gruncie przepisów traktowych Unii Europejskiej TSUE podkreślał wielokrotnie, że zasada skutecznej ochrony prawnej, jaką jednostki wywodzą z prawa Unii, do której odnosi się art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, stanowi zasadę ogólną prawa Unii, wywodzoną z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, wyrażoną w art. 6 i 12 Konwencji, a obecnie potwierdzoną w art. 47 Karty Praw Podstawowych. Przy wyborze swojego modelu ustrojowego państwa członkowskie zobowiązane są do przestrzegania wymogów niezależności sądów, który wynika z art. 2 i art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE. Są zatem zobowiązane nie dopuszczać do pogorszenia, z punktu widzenia wartości państwa prawnego, swojego ustawodawstwa w dziedzinie organizacji wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie z zasadą pierwszeństwa prawa Unii fakt powoływania się przez państwo członkowskie na przepisy prawa krajowego, choćby rangi konstytucyjnej, nie może naruszać jedności i skuteczności prawa Unii (zob. wyrok TSUE z 5 czerwca 2023 r., *skarga Komisji przeciwko Polsce*, C-204/21, pkt 69-80 i powołane tam orzecznictwo).

Powyższe stanowisko dotyczy oceny skutków rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego z 10 marca 2022 r., K 7/21 (OTK-A 2022, poz. 24), a jego trafność potwierdzona została jednoznacznie w wyroku ETPC z 6 października 2022 r., skarga nr 35599/20, *Juszczyszyn przeciwko Polsce* (pkt 206-209), i odpowiednio odnosi się także do oceny skutków orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego z 14 lipca 2021 r., P 7/20, OTK-A 2021, poz. 49; z 7 października 2021 r., K 3/21, OTK-A 2022, poz. 65; i z 24 listopada 2021 r., K 6/21, OTK-A 2022, poz. 9)

Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym w judykaturze, omówione wyroki Trybunału Konstytucyjnego należy kwalifikować jako orzeczenia nieistniejące, a w każdym razie jako orzeczenia pozornie zakresowe, a w rzeczywistości orzeczenia interpretacyjne (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 listopada 2017 r., III PZ 11/17, OSNP 2018, nr 7, poz. 93). Nie powodują one utraty mocy obowiązującej przepisów, a więc nie wiążą niezawisłych sądów (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 17 grudnia 2009 r., zasada prawna,

III PZP 2/09, OSNP 2010, nr 9-10, poz. 106 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z 29 kwietnia 2010 r., IV CO 37/09, OSNC 2010, nr 12, poz. 166 i z 13 kwietnia 2023 r., III CB 10/23, niepubl.).

Powołane wyżej wyroki ETPC wymagają, aby w postępowaniach sądowych wykładnia przepisów krajowych była dokonywana prokonwencyjnie, w tym przez odpowiednie zastosowanie przewidzianych w procedurach sądowych instytucji, w celu zapobieżenia dalszym naruszeniom praw gwarantowanych przez Konwencję. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy ustawodawca krajowy uchyla się od obowiązku zmiany przepisów w celu urzeczywistnienia stanowiska wyrażonego przez ETPC.

Z zasady pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej wynika dla sądu krajowego, do którego kompetencji należy stosowanie przepisów prawa Unii, obowiązek zapewnienia pełnej skuteczności wymogów tego prawa w zawisłym przed nim sporze. W szczególności sąd krajowy powinien odstąpić od stosowania, z mocy własnych uprawnień, wszelkich uregulowań lub praktyk krajowych, które są sprzeczne z bezpośrednio skutecznym przepisem prawa Unii, bez konieczności żądania uprzedniego zniesienia tych uregulowań lub praktyk w drodze ustawodawczej lub w jakimkolwiek innym trybie konstytucyjnym oraz bez konieczności oczekiwania na takie uchylene. Dotyczy to m.in. art. 47 KPP, który ma skutek bezpośredni (wyrok TSUE z 5 czerwca 2023 r., *skarga Komisji przeciwko Polsce*, C-204/21, pkt 228 i 229).

Standard sądu niezawisłego, bezstronnego i utworzonego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE jest tożsamy ze standardem określonym w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Skład sądu, który nie odpowiada wymogom wynikającym z art. 45 ust. 1 Konstytucji z uwagi na rażącą wadliwość postępowania nominacyjnego nie może stanowić sądu właściwego, niezależnego i spełniającego wymóg bezstronności. Utrwalone stanowisko judykatury określa jednoznacznie podstawowe znaczenie prawidłowej procedury nominacyjnej sędziów jako gwarancji zapewniającej niezależność sądownictwa od wpływu czynników politycznych.

Negatywnej oceny procedury nominacyjnej, oddziałującej negatywnie na niezależność (niezawisłość) i bezstronności sądu w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji, nie zmienia dopuszczalny od dnia 15 lipca 2022 r. tzw. test niezależności i bezstronności sędziego, unormowany w art. 29 § 4 i n. u.s.n. i to nawet przy założeniu zastosowania zabiegów interpretacyjnych, które zmierzałyby do takiego ukształtowania tego testu, aby możliwie w najpełniejszym stopniu chronił prawo strony do rozpoznania sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd. Nadal nierozwiązany pozostałby bowiem problem zagwarantowania rozpoznania wniosku testowego przez niezawisły i bezstronny sąd. Zgodnie bowiem z art. 29 § 15 u.s.n. Sąd Najwyższy rozpoznaje wniosek na posiedzeniu niejawnym w składzie 5 sędziów wylosowanych „spośród całego składu Sądu Najwyższego”, co oznacza, że w odniesieniu do sędziów powołanych na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. test mogą prowadzić inni sędziowie powołani na podstawie takiego samego wniosku. Tymczasem, mimo że owa okoliczność „towarzysząca” ich powołaniu jest im wspólna – a w świetle art. 29 § 5 u.s.n. jest to okoliczność istotna – sędziowie ci co do zasady nie żądają wyłączenia ich od rozpoznania wniosku testowego, czego przykładem jest niniejsza sprawa.

Zarazem uznaje się, że nie jest dopuszczalny wniosek o test niezależności i bezstronności sędziego wylosowanego do rozpoznania wniosku testowego, w związku z czym strona nie jest zawiadamiana o wylosowanym składzie na podstawie art. 29 § 8 u.s.n. ani na żadnej innej podstawie, co w istotny sposób utrudnia jej złożenie wniosku na podstawie art. 49 § 1 k.p.c. Nawet jednak, gdyby uzyskała informację o wylosowanym składzie i złożyła wniosek o wyłączenie sędziego na podstawie art. 49 § 1 k.p.c. mógłby on przypaść do rozpoznania innemu sędziemu powołanemu na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r., a więc sędziemu, którego ewentualny zarzut braku niezależności i bezstronności może dotyczyć w takim samym stopniu, co sędziego objętego wnioskiem. Również w tym przypadku sędziowie przydzieleni do rozpoznania tego rodzaju wniosków nie składają z reguły żądań wyłączenia. To powoduje, że także skorzystanie z prewencyjnego wniosku o wyłączenie sędziego

wylosowanego do rozpoznania wniosku testowego nie daje gwarancji obiektywnej oceny sprawy.

Te same czynniki powodują, że tym bardziej prawa strony do rozpatrzenia sprawy przez niezależny (niezawisły) i bezstronny sąd (art. 6 ust. 1 Konwencji) nie może zabezpieczyć złożony bezpośrednio na podstawie art. 49 ust. 1 k.p.c. wniosek o wyłączenie od rozpoznania sprawy sędziego powołanego na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r.

In casu zastrzeżenia co do składu Sądu Najwyższego wyznaczonego do rozpoznania wniosku powódki potęguje okoliczność, że w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 6 maja 2021 r., II GOK 2/18 (niepubl.) stwierdzono, w sposób wiążący dla innych sądów, w tym Sądu Najwyższego, oraz innych organów władzy publicznej, iż postępowanie przed Krajową Radą Sądownictwa prowadzące do podjęcia uchwały nr 330/2018 obejmującej wniosek o powołanie do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej (sędzia Beata Janiszewska) było wadliwe w stopniu uzasadniającym jej uchylenie. Tożsame stanowisko zostało zajęte przez Naczelnny Sąd Administracyjny w wyroku z 21 września 2021 r., II GOK 10/18, uchylającym uchwałę nr 331/2018 z 28 sierpnia 2018 r. Krajowej Rady Sądownictwa w przedmiocie przedstawienia (nieprzedstawienia) wniosków o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego w IKNiSP (sędziowie Marcin Łochowski i Leszek Bosek).

Wyroki te potwierdzają z jednej strony w sposób wiążący dla innych sądów, w tym Sądu Najwyższego, oraz innych organów władzy publicznej, że postępowanie przed Krajową Radą Sądownictwa prowadzące do podjęcia wyżej wymienionych uchwał było wadliwe w stopniu uzasadniającym jej uchylenie. Z drugiej strony, spowodował on sytuację, w której prezydencki akt powołania sędziego został *ex post* pozbawiony podstawy, która warunkuje jego realizację zgodnie z art. 179 Konstytucji RP. Przepis ten do powołania sędziego wymaga współistnienia dwóch aktów – wniosku Krajowej Rady Sądownictwa (uchwały) i aktu powołania pochodzącego od Prezydenta RP (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 12 maja 2016 r., III KK 494/15, OSNKW 2016, nr 8, poz. 56).

Nie powinno być wątpliwości co do tego, że każdy członek składu orzekającego, na każdym etapie sprawy powinien mieć na względzie konieczność zapewnienia stronie prawa do rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, w ważnym postępowaniu. Na płaszczyźnie prawa unijnego potwierdza to utrwalone stanowisko Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zgodnie z którym każdy sąd jest zobowiązany zbadać z urzędu, czy ze względu na swój skład spełnia on gwarancje dostępu do niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy, jeżeli pojawia się w tym względzie poważna wątpliwość; badanie takie jest nieodzowne w kontekście zaufania, jakie powinny wzbudzać u jednostki sądy w społeczeństwie demokratycznym (zob. wyroki TSUE z 1 lipca 2008 r., C-341/06 P i C-342/06 P, *Chronopost SA i in. przeciwko Komisja Wspólnot Europejskich i Republika Francuska*, pkt 46; z 26 marca 2020 r., C-542/18 RX-II i C-543/18 RX-II, *Erik Simpson przeciwko Radzie Unii Europejskiej i HG przeciwko Komisji Europejskiej*, pkt 57; z 24 marca 2022 r., C-130/21 P, *Lukáš Wagenknecht przeciwko Komisji Europejskiej*, pkt 15; z 29 marca 2022 r., C-132/20, *Getin Noble Bank*, pkt 113).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, przesądzono, że instytucja wyłączenia sędziego może stanowić jeden z instrumentów prewencyjnych, pozwalających zapobiec ryzyku naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności sądu, a w rezultacie wadliwości postępowania i kończącego je orzeczenia ze względu na przyczyny określone w uchwale składu połączonych Izb Sądu Najwyższego i powołanych wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. np. uchwała połączonych Izb, pkt 60; uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego 22 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, OSNKW 2022, nr 6, poz. 22 i postanowienia Sądu Najwyższego z 13 października 2021 r., II KO 30/21; z 25 listopada 2021 r., I CSKP 524/21; z 30 grudnia 2021 r., I CSK 197/20; z 17 marca 2022 r., II KO 12/22; z 28 kwietnia 2022 r., IV KO 32/22; i z 10 czerwca 2022 r., III KO 36/22).

Do dnia poprzedzającego posiedzenie niejawne w niniejszej sprawie wyznaczone na dzień 30 stycznia 2025 r., sędziowie Zbigniew Kapiński, Beata Janiszewska, Leszek Bosek, Marcin Łochowski oraz Leszek Bielecki nie podjęli jednak – mimo wyłuszczonych wyżej zastrzeżeń co do składu - żadnych działań,

które mogłyby zmierzać do ochrony prawa stron do rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd, w ważnym postępowaniu.

Oznacza to, że rozpoznanie wniosku w niniejszej sprawie w składzie ukształtowanym zgodnie z protokołem z 12 września 2024 r. (k. 23) narażać będzie Rzeczypospolitą Polską na negatywne konsekwencje międzynarodowe, w tym finansowe. Żaden sędzia, kierujący się rotą ślubowania, nie powinien być zmuszany do uczestniczenia – wbrew swej wiedzy i sumieniu – w wydaniu orzeczenia w takiej sytuacji.

Ocenę tę wzmacnia przedmiot niniejszego postępowania dotyczący zbadania spełnienia przez sędziów Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności w którym mają potencjalnie wziąć udział sędziowie, którzy uzyskali urząd sędziego w identycznych okolicznościach co sędziowie objęci procedurą testową co będzie skutkowało złamaniem zasady *nemo iudex in causa sua*, a tym samym standardu rzetelnego procesu sądowego. Sędziowie w stosunku do których można sformułować identyczne zarzuty związane z procedurą ich powołania nie powinni bowiem oceniać zasadności tego rodzaju wniosku, skoro może to być postrzegane jako obrona własnego statusu.

Jak wyjaśniono w uchwale pełnego składu Sądu Najwyższego z 28 stycznia 2014 r., BSA I-4110-4/2013 (OSNC 2014, nr 5, poz. 49), kierując się m.in. swoją wiedzą i wskazaniem sumienia sędzia ma prawo – jeżeli nie obowiązek - wstrzymać się od orzekania ze względu na ryzyko wystąpienia nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

Jedynym środkiem procesowym pozwalający na respektowanie prawa sędziego do odmowy wzięcia odpowiedzialności za wydanie orzeczenia w warunkach nieważności i naruszenia prawa stron do rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, jest oparty na art. 49 § 1 k.p.c. wniosek o wyłączenie od rozpoznania sprawy ze względu na to, że wyznaczony skład z jego udziałem nie czyni zadość wymaganiom niezawisłości i bezstronności (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 25 listopada 2021 r., I CSKP 524/21, niepubl.; z 25 października 2022 r., II CSKP 205/22, niepubl.;

i z 26 października 2022 r., II CSKP 209/22, niepubl.). Żądanie takie złożyła SSN Jolanta Frańczak i zasługiwało ono na uwzględnienie.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

(M.M.)

[r.g.]